

BETON

KULTURNO PROPAGANDNI KOMPLET BR. 171, GOD. XI, BEOGRAD, UTORAK, 17. MAJ 2016.

Redakcija: Miloš Živanović, Saša Čirić; Font Mechanical: Marko Milanković; E-mail: beton@danas.rs, redakcija@elektrobeton.net; www.elektrobeton.net; Sledeći broj izlazi 21. juna

UVODNA REČ

Piše: Petar Denčev

Kad čovek predstavlja autore iz svoje zemlje stranoj publici, često podlegne toj navici da uz hvalospeve odabere izvesna glasovita imena i prikaže ih još glasovitije. Uradio sam upravo suprotno. Odabrao sam autore za koje bi se teško moglo reći da su dobro poznati bugarskoj publici ili recimo dovoljno medijski pokriveni, ali zato pišu dosledno svojim poetikama. U Bugarskoj se često kaže da niko nije reprezent sadašnjosti. Često samo zato što nismo saglasni sa izvesnim stajalištem, i vrlo često grešimo, jer današnji je svet iskrivljeno ogledalo raznih perspektiva, kako neočekivanih tako i uobičajenih. I svaka perspektiva koju autori otkrivaju je osnovana. Svet se naposljetku promenio, i to opipljivo, te svako pokolenje pa i današnje traži svoj udeo u tom seckanju sveopšte slike na male fragmente. Čovek je razdrobljen u tekstovima te ponekad izgubi tlo, izvor vlastitog života; predao je vlast svojim strahovima, činjenicama, smrti, trendovima i modi; a suština predstavlja neugodno prostranstvo.

Na poziv Dalibora Plečića napravio sam mali izbor tekstova mladih bugarskih spisateljica/pisaca, koji netremice zagledani u komade života otkrivaju svoje tajnovite osobenosti. Predstavljamo vam Svetoslava Todorova, Zornicu Garkovu i Ivana Dimitrova – troje autora koji su u isto vreme i posvećeni detalju i ozbiljno gledaju na okolnosti ljudskog života. Upravo zbog toga gledaju na paradoks kao na prirodno nadahnuće. Razmišljajući ipak o bekstvu.

Piše: Dalibor Plečić

Kad smo pričali sa Petrom Denčevim o pravljenu omaža savremenoj bugarskoj prozi, nismo ni pomišljali da ćemo pružiti nekakav zlatni presek savremene bugarske književnosti, koji će jednim potezom, u kratkim crtama pokazati sve ono što nam je kao ovdašnjoj književnoj publici iz Bugarske promaklo. Najpre jer je takav poduhvat kanda neizvodljiv, a onda, to nam ni u samom zametku ideje nije bila namera. Naprotiv, želeli smo da predstavimo samo jedan mali kutak susedne produkcije, jedan mali belutak na obali crnog mora, te tako pokušamo da odškrinemo vrata za slične akcije. Često su bliske i susedne kulture sticajem okolnosti de facto udaljenje i ograđene, što nacionalističkim ogradama za imigrante, što desničarskom retorikom, raznim tumačenjima istorije, predrasudama, te vlastitim društvenim frustracijama. Samo se tako može objasniti što se Sofija doima dalje od Beča, premda je kilometarski tu preko plota, nadohvat ruke (ne samo one švercerske, već i umetničke).

Jugoslovenska književna produkcija je srećom nastavila svoj život pod novim imenima, katkad je „regionalna“, ponekad „post-jugoslovenska“, ali se ni u jednom trenutku nije suštinski cepala, već je pokazala da puki ratovi ne mogu nauditi njenim nehotičnim tendencijama. S druge strane, bugarska kultura je uvek bila samo ona pored, poput tamnog vilajeta u koji nismo mogli često da zavirimo što zbog uzajamne lenjosti, isprožimanih istorijskih mito-senzacionalističkih predrasuda, te svrstano–nesvrstanih razloga. Naravno, nekoliko prevedenih autora i nekoliko priča ne mogu promeniti kompletnu situaciju u međusobnoj kulturnoj razmeni na ovim prostorima, ali nekoliko sličnih pokušaja pak, mogu promeniti paradigmu te propriti makar stazicu za budućnost. Ovo je samo mali pokušaj u oživljavanju zaboravljenog hronotopa, kulturnog hronotopa mesta gde se kulture dodiruju i prožimaju, naposljetku mesta gde jedino kultura i može da postoji, u dodiru sa drugim.

Piše: Zornica Garkova

NIKAD TI NE KAŽU

Dan je započinjao zvukom. Mada se ne bi moglo reći da zvukova nije bilo i tokom noći. Bilo je. Obično je ležao u mraku i slušao nekog miša, sakrivenog negde ispod podnih dasaka, ili u prodrumu, možda čak i na tavanu, kako se kreće i tiho cijuče. Mogao je da čuje orah na livadi kako pucketa na jakom vetru, štaviše, čuo ga je i kad nije bio jak vetar. Slušao je pse, koji su lajali na noćne vragove. Mogao je da čuje kako jedno od dece bunca u snu, gotovo šapatom i bio je siguran da je to Ani. Zamišljao je njeno široko čelo, stegnute oči, znoj na slepoočnicama i iza ušiju. Katkad je opazio i kakav drugačiji zvuk, ali je uglavnom bio uglavljen u te tihe zvukove koje je teško uloviti i razabrati i koji se ostalima čine kao nerazgovetni šum, a kada bi neko od dece zaplakalo on se štrecao. Potrebno mu je bilo neko vreme da se smiri i onda bi se ponovo posvetio zvucima. Slušao je kako mu srce kuca teško poput drvene kapije koja udara u okvir, nakon toga nastavlja ritmičnije, smirenije, glađe. Zatim se okrenuo ka nečemu što je gmizalo po zidu, spuštalo se naniže, toliko blizu njegovog uha, da je bio gotovo siguran da insekt ide u kanal njegove ušne školjke. Slušao je tiho cupkanje tankih poput dlačica nogu i zamišljao kako dodiruju kožu na njegovim ušima, obraslom mahovinom koja se odavno bejaše stvrdnula. Kada je dodirnuo uši, setio se kako se jednom davno oslonio na neko staro drvo u šumi napipavši prstima lišajevе na kori. Kasnije su se koračići udaljavali postepeno,

to malo stvorenje silazilo je ka podu i tamo bi se verovatno spetljalo u prašini natoloženoj ispod njegovog kreveta. Zvuk se najpre promenio, zatim se iznenada izgubio. U mnogim ga je noćima uzbudio snažno zvuk vlastitoga mu tela. Krčanje creva i fina pucketanja zglobova, koji su boleli više nego što su se čuli. Dopadalo mu se kad je pokretao levu ruku. Uprkos bolu, ili upravo zbog njega, zvuk pucketanja ga je očaravao. Istovremeno ga ja plašilo to što se bio navikao na starost te ga je teralo da veruje da je još uvek živ. Kada je pokušavao da pokrene desni nožni palac, slušao je tiho pucketanje, kao stenjanje bolesnog čoveka, kao neko odbijanje pokreta. Svi ovi zvukovi tela bili su postojano odbijanje. Čak ni šum njegove krvi u venama nije bio rezultat same tečnosti, već nastojanja vena da se krv kreće u njima, zbog istovremenog odbijanja vena da tečnost pusti na slobodu. Da iscuri, da proključa te da šum prestane. Kako li bi izgledalo da sve prekine da zvuči. Udariti o zid tišine, teške i lepljive poput jutarnjih paučina, zategnutih po šumi, koje ne vi-

Zornica Garkova: Nikad ti ne kažu

Petar Denčev: Ana i usamljenost

Ivan Dimitrov: Snaga reči

Svetoslav Todorov: Putopis / Slomljeno ime / Svako to jutro

Petar Denčev: Biću mladež iznad tvoje gornje usne

Izbor: Petar Denčev i Redakcija **Betona**

Prevod: Dalibor Plečić

Redaktura: Miloš Živanović

diš ali se uprkos tome o njih sapličeš svakoga dana. On je bio u toj mreži. Zvučnoj mreži. Istovremeno, nit za koju se može uhvatiti i zatvor u kom je zarobljen svakog dana. Svake noći.

Tog jutra je bilo drugačije. Rano izjutra, kad su petlovi sa gornjeg dvorišta zakukurikali, postalo mu je hladno pa je rešio da se prebaci u dnevni boravak. Njegov je sin možda bio već i ustao da nahrani prasiće, ali nije nameravao da ga zove u pomoć. Polako se uspravio u krevetu, a vazduh mu se u sobi učinio još hadnijim. Pronašao je pantalone i protekao je nogu do tepiha poput mahovine na patosu. Pokušao je da se osloni na krevet dva puta, pre nego što je uspeo da se uspravi i ugura noge u papuče, onda i da ih zakopča. Više je pretpostavio, nego što je čuo povratak koza u toru iznad kuće. Krenuo je polako ka vratima, naslonivši se na orman. Napipao je kvaku od vrata i lagano ih otvorio. U hodniku je bilo još hladnije. Na putu od hodnika do dnevnog boravka učinilo mu se da je vreme da cvrčci zacvrče, zaboravljajući da je zima, zaboravljajući hladnoću te zureći u tu belu tačku koja se u njegovoj glavi uvećavala sa svakim zvukom koji bi nehotično načinio. Kada je

Fotografije u broju: Miglen Belev

prošao pored dečje sobe, čuo je iznutra prigušeni kašalj i zvuk pomeranja posteljine. Škripeća ga je daska na patosu, koju je slušao svake noći i svakog popodneva dok je sedeo na stolici po-red peći u dnevnom boravku, upozorila da treba da potraži kva-ku od vrata. Napipao ju je i polako pritisnuo. Zaškripala je i on se uplašio, naslonivši se na okvir od vrata. Ušunjao se dnevni bora-vak, ali mu je trebalo više vremena da nađe svoju stolicu. Ose-tio je toplotu peći, učinilo mu se da bela mrlja u njegovim oči-ma poprima oblik stolice. Okrenuo se i prisreo. Preostali ugarci unutar peći, poznatoj pod imenom „čudo“ ili „Čiganska želja“, pucketali su tiho. Svaki mu je zvuk donosio malo topline. Uneo se sav u tu toplinu i u to tiho, toplo pucketanje. Zvukom je započeo dan. Zvukom koj proizvode živi ljudi. Klopo-tanje nogu po pločniku, okomito otvaranje vrata, guranje dece dok ulaze u sobu. Ani ga je zagrlila, znao je da je Ani, jer je mo-gao da oseti znoj koji se dobija od košmara, na njenom vratu. – Zdravo, deda – šapnula mu je iza uha. Sanjala sam te. Namignula je.

– Dobro jutro – odgovorio je kratko. Ustvari je hteo da je priupita šta je tačno sanjala, ali Mirko ju je odgurnuo i zagrlio ga kratko i hladno. Ostali su ga samo dodirnu-li po ruci mrmļajući mu dobro jutro. Ani je bila najsta-rija i poznavala ga je najbolje. Ostale mališane, možda im je bilo oko pet godina, nikada nije video. To su bila deca od drugog mu unuka. Snaha je ušla u sobu i poju-rila decu da zauzmu mesta za stolom. – Kako si, tata? – upitala ga je. – Dobro, dobro, bilo mi je zima pa sam se prebacio ovde. – Hladno je, da. Klačemo danas, moram te ostaviti za kratko. Jesi gladan?

– Ne – nije bio siguran ali je odgovorio brzo. – Ma jes’ nisi, ispržiću uštipke za decu pa ću ti staviti malo. Hoćeš čaj? – Čaj, da, može – čuo je kako mu pucketa vrat dok klima glavom, ali je u tom trenutku ona otvorila vratanca od peći i počela brzo i sigurno da gura drva unutra. Zvuci su se pogubili u teškoj i oštrom pucketanju, buktanju. Osetio je miris vatre, nakon čega je nanjušio miris pr-ženja. Brzim korakom prišla je stolu i kratko naredila: – Ani, čaj za dedu. – Dobro, baba – Ani se približila tiho, dok su se ostali gurali i vukli oko stola. – Deda – počela je pažljivo – daću ti čaj. Baba je stavila med. Dobro sam promešala i nije vruć. Evo – približila mu je šolju koja se pušila. Otvorio je usta tražeći obod šolje. – Evo ga ovde – pokušala je da mu pomogne. Zaglodaao je šolju i otpio gutljaj. Bio je ukusan. Njegova žena ga je isto tako pravila, sad i Polina, njegova sna-ha koja je od nje naučila. Jak čaj od majčine dušice. Osetio je kako se toplina sliva kroz jedanik i želudac mu se skupio bolno zaškripavši. Uzimao je kratke gutljaje. Aniní prsti su mu pomazili brađu dok mu je dodavala šo-lju čaja. Čuo je kako se unutrašnja vrata otvaraju. – Tata, jesi ustao? – njegov sin je ušao kroz unutrašnja vrata u kuhinju. – Jeste – šapnula je snaha. Ustao je rano, zatekla sam ga u sobi. Ne izgleda dobro – snizila je ton. Zagrcnuo se čajem i zakašljao se.

– Izvini, deda – promucala je Ani. Jesi dobro? – Jesam, jesam dobro sam. Dobro – klimnuo je, ali je ustuknuo kad mu je ponovo prinela šolju. – Nećeš više? – Ne, dosta mi je. Idi da jedeš. Protegao je ruku pažljivo ka peći i pokušao je da malo približi stolicu. Zbog čaja noge su mu postale još hladnije. – Ani? Jesi još tu? – Jesam deda, reci. – Imam ti papuče na nogama? Ne sećam se da sam ih obuo. – Imas deda.

Piše: Svetoslav Todorov

PUTOPIS

Smrklo mi se pred očima. Osetio sam bockanja u srcu i umu. Otvorio sam usta i udahnuo sam sve one reči koje sam hteo da kažem. Dosad su visile u vazduhu sa prļjavim iskrivlje-nim noktima. Njihovo kolebanje bilo je očigledno izdaleka. Mućnina, te umalo da povratim, da izvadim telefon i usred noći pozovem sve koje poznajem. Progutao sam poslednje reči: „Zar i ti?“ Progutao sam ih sa preostalom vodom. Ni-sam pušio godinu dana, pripalih jednu kako bih ugušio šta se može ugušiti. Jezik mi je crn. ■

– Dobro. Ona je malo oklevala pre nego je stavila šolju na sto. – Deda, je l’ ti hladno? Sanjala sam da ti je hladno. – Dobro sam, dobro sam – pokretom ju je ispratio. Sedi da jedeš. Pokrete u sobi čuo je opipljivo. Kao da je nevidljiva ruka okre-nula dugme na zamišljenom radiju. Mljackanje dece dok su žva-kali uštipke i srkanje dok su pili mleko. Snaha je sela da ga na-hrani, ali je on osetio da je nestrpljiva. Čuo je kako Ani premešta šolju i kako se raspravlja sa mlađima, koji su se borili za posled-nji uštipak. – Neću više – brechnuo se. – Tata, moraš da jedeš – uzvratila je snaha, sa još manje strplje-nja. Pojeo si samo dva uštipka. Odahnuo je glavom. – Dobro, kako želiš – smireno je rekla. Slušao je zvuke svog zalogaja. Deca su napustila sobu bučno. Ani je pokušala da uspostavi nekakav red, ali je neko od mlađih uda-rio u dovratka, od čega mu je puklo u ušima. Zatvorio je oči.

– Neće da jede – čuo ju je kako se žali malo kasnije. Glas joj se gubio u ključajućim šerpama, ali ju je ipak čuo. Čuo je i Ani kako šeta po dečjoj sobi i pevuši neku pesmu. Lako je prepoznao ka-ko vuče jednu nogu po tepihu. Kad se rodila ništa joj nije pasova-lo. Tada je njegova žena, ona je u maju umrla, promrsila dok ju je previjala da se navoji na stopalama ne podudaraју, da je de-te ćopavo. Snaha јu je kritikovala, ne treba tako pričati, zbog uroka. Ali Ani je hramala. Tako ju je on prepoznavao. Nešto je sređivala u dečjoj sobi. Toplina iz peći ga je odnela u dremež. Probudio se sa bradom na-slونjenom na grudi i sporo se pridigao. Hladan vazduh mu je strujao po licu, ali ga nije hladnoća probudila. Čuo je kako su za-lupili vrata i čuo je topot obuće. Dečaci su bili uzbuđeni, gurali su se u hodniku, nakon što je Jasen, najmlađi, lupio vratima u pokušaju da ih zatvori. Anini koraci su se stapali sa ostalima pa čak i nije bio siguran da je tamo, ali gde bi drugde bila. Otišli su na klanje. Zar mu nije snaha ranije rekla. Nije bio siguran koliko je sati. Ani mu se približila, spustila ruku na njegovo čelu. – Deda, kako si se oznojio. Zar ti nije vruće? – Nije – zavrteo je glavom. Hladno mi je. Čuo je šum njenih papuča i osetio je da je sela na stolicu pored njega. – Nazimio sam se tokom noći – nastavio je. – Deda, već je popodne. Baba Tanja je rekla, da treba da kolje-mo jutros, ali je bilo suviše hladno. Čuo ju je kako nešto gura. – Šta čete klati? – okrenuo je lice ka njoj. – Ne znam – promrsila je. Je l’ strašno to klanje? – Jeste strašno. Guranje se ponovilo.

– Ne toliko strašno – ispravio se. Strašno je ako misliš o tome kao o klanju. Šta ćemo jesti ako ne zakoljemo, tako treba da razmišljaš. Pružio je dlan ka njoj i dohvatio je za ruku, malo iznad cveća ko-je je držala.

– Nije strašno. Nijedan zvuk nije čuo od nje, ali je osetio ispod prstiju kako joj se puls ubrzava. S gronjeg dvorišta proneo se zvuk koza koje su se vraćale, nakon toga oštar glas njegovog sina. Psovao je. On sam nije psovao godinama. Šta da psuje? Ono što ne vidi? To bi bilo suvišno. Dovoljno je psovao u mladosti, kad su ga zatvorili, tukli su ga, umalo ga nisu ubili. Kasnije, kad je oslepeo, lekari su rekli da je zbog povreda glave. – Deda, i ti si klao, je l’ da? Klimnuo je sporo i trepnuo je spazmično. – Jesi siguran da nije strašno? Nije odgovorio. Zatvorio je oči, kasnije ju je zamolio da zatvori vrata. Ona je izašla iz sobe i sporim pokretom je zatvorila vrata. Potom su doveli kozicu. Prepoznao ju je po meketanju. Tanak

glas, topot papaka, dok su je vodili. Mogao je da odgo-vori da nije nimalo strašno, ali bi slagao. Strašno je. Strašno je, jer je životinja znala šta je čeka i svi su zna-li. Uvek. Čak je i on znao. Znao je da je hladno, maglovi-to pred izlazak sunca. Izveli su ih iz kasarne gde su bili zatvoreni. Tad je video. Gledao je dobro. Kad su mu gur-nuli glavu dole, video je čizme vojnika ispred sebe. Čuo je tupi odjek potkovanih donova na tlu. Video je kako čizma na pragu gazi dasku koja se odvajala. Daleko je bio taj dan i pravo je čudo, ništa drugo, kako tog dana nije poginuo. Sunce mu je presekleo oči i u tom trenutku je izgubio sliku ispred sebe. Tad je bilo... Tačno je tada bio trenutak da ga ubiju. Dok ne vidi ništa. Dok je ispred njega samo belo platno. I tako je i bilo. Čuo je prasak i osetio metak kako mu probija levu ruku, kako drugi me-tak probija tkivo iznad levog oka. Godinama ne može da zaboravi zvuk vlastitih nogu, kako se prosto odbijaju od tla, jednim prostim, tihim odrazom. I složeni zvuk ka-pljućeg sistema u bolnici. Sad misli da je to jedan mali pakao. Ovaj život, Ani, je malo čudo i istovremeno mali pakao. Ne, nije mali – ispravio se – veliki pakao. Kroz dvoja vrata čuo je landaranje vratanca od peći. Ona je pekla hleb.

Graja spolja ga je trгла. Kozica je skićala, deca su okolo skakala u nekakvoj ekstazi i takođe cičala. Nije čuo Anin glas. Njegov sin je naslonio kozicu na hladno tle ispod jabuke. Deca su je držala za prednje noge, on je držao zadnje. Oslobodio je jednu ruku kako bi dohvatio nož i bez glasa ga je dodao Ani. Usne joj blede, ruka joj drhti polako dok sa gnušanjem hvata nož. Tiho pročišćava grlo pre nego upita, takođe tiho: – Deda, kako to treba da uradim? Sin je napet. Objašnjava joj tiho, dok se kozica koprcu u njegovoj ruci. – Pogledaj vrat. Ona skreće pogled, jer se u tom trenutku oko koze okre-će ka njoj, znajući da je ona taj čovek. – Ani, gledaj u vrat. Lice joj se okreće i pogled joj ide niz beli vrat kože. Usne joj drhtе.

– Sagni se i pogledaj vrat – povicio je ton. Ona je čučnula, naslanja se na svoje pete i mazi kozu po vratu. – Osećaš li puls – deda lagano polaže njenu ruku na vrat koze. – Jesi ga osetila? Ona sporo klima glavom. – Napravi širok rez tamo, gde osećaš puls. – Koliko treba da pritisnem – glas joj i dalje treperi. – Malo, sasvim malo. Oštar je nož. Kanda su joj usne još više pobledеле zbog tog odgovora. Uprkos tome, ona ih stiska odlučno. S druge strane zida, čuo je kako je vika odjedared stala. Samo tihi vrisak, tačno pre nego što je sve utihnuo. Nakon toga ne-koliko kapi po prstu, zapravo najpre par kapi, nakon toga odjed-nom, poput razvezane torbe ili balona, krv šiklja, dok se životi-nja koprcu. Što se više koprcu, to više šiklja, pod pritiskom, šiba. Kad dodirne hladno tlo, isparavaju oblačić, poput maglice. Ali se dobro zagledaš, u jednom od tih oblačića možeš videti svoj život. Ne u svakom, već tačno u tom oblačiću. Svako može da vi-di svoj život u njemu. Da vidi svoje prvo klanje. Kako mu neko dodaje nož i klima glavom potvrdno. Hrabra i nehajna deca rea-guju brzo i spremno. Ali ovakva kao Ani, kao što je on bio. Uvek trepere. Uvek se pitaju da li je ovo neophodno, da li je ispravno. Uvek nakon toga ne mogu da spavaju. Ksanjaju krv. I ostali sa-njaju krv, ali oni više. Misle više, osećaju više. I nikad ne zabora-vljaju koliko brzo se ugasi sjaj u očima zaklanog. Koliko brzo pre-staje da vidi. Potom se ubrzo nakon klanja nekako brzo oslobode i predaju se entuzijazmu i poslovima. Pomažu prilikom dra-nja kože, bušenja kostiju, pomažu prilikom podizanja trupla ka-ko bi se ocedila krv. Kad je leš već okećen o kuku, pomažu kod

otvaranja grudí. Istini za volju, pogled u unutrašnjost tela je za-nimljiv. Uvek je interesantno pogledati nečiju unutrašnjost, vi-deti kako se život kretao iznutra, a sad spokojno odgovara spo-ljašnjosti. Život je crven, tako on smatra, iako vidi samo mrak ispred sebe, a katkad kad sunce izađe, kao da se ispred njega is-crtava crvena mrlja. Možda je to samo sećanje, varljivo sećanje o tome kakvo je sunce. Crveno sećanje.

Kad prorovariš u prsa i odlepiš tanko, poput paučine tkivo koje spaja srce i pluća pa kad posle toga povučеш oštro, osećaš kao da vučeš nešto u svojoj unutrašnjosti, kao da svoja pluća odva-jaš, dok ti bilo usporava ritam. Usporava. Ako je zima blaga, sva deca skakuću oko tebe nestrpljiva da naduvaju ta pluća. Doda-ju mehur drhtavim prstima. Ne znaš šta ti je, upravo u tom trenutku ne znaš šta ti je. Godinama kasnije, kad si već star, veliki i tužan tačno toliko koliko je potrebno, sećaš se događaja i sebi polažeš račun zašto ti je u krvi bilo tako puno adrenalina, zašto pamtiš toliko puno detalja. Kako se gipka, bela cev dušnika sa-vija u rukama dece, pohlepne u nameri da naduvaju pluća i pu-ste ih da plove poput krvave barke niz potok pored donjeg dvo-rišta. Pamtiš, nežne bledoružičaste mehuriće na crevu, kapi se lepe po dečjim usnama, deca se obližuju u uzbuđenju, sjajnih očiju. Zagrizu crevo od dušnika i počnu da pumpaju. Alveole pu-caju pod pritiskom vazduha, prirodan proces, tako čudan, ču-dovišan, tako omrznut svaki put. Od naduvavanja se tanki po-točići krvi, tanki poput paučine u trenu rasprskavaju u vazduhu. Ani drhti, dok deca trče ka potoku, te lagano kreće ka njima, ne znajući šta sa sobom da radi, sa svojim rukama, sa ukočenim usnama, koje instinktivno uzimaju kratke porcije vazduha. Plu-ća dišu intezivno u dečijim rukama, a svako pucketanje, svaka kapljica krvi ih oduševļjava. Otimaju se. Buka mu para uši, dok prolaze pored vrata, na putu prema potoku. Brčkaju se dole, ču-je ih dobro. Potok je ispod oraha, u trenu se trgne, mogu da na-zebu u dubokom hladu, ali se potom seti da tamo nema hladovi-ne. Zima je, ogoļjene grane lagano se gibaju, a tiho škrpanje se prosto ne čuje. Zvuk je više zviždući, od dečije graje, dok nava-ljuju ka potoku. Pre dva dana bio se zaledio, nije se čuo tihi žu-bor, ali sada bruji i romori čekajući da preuzme pluća. Završava-ju naduvavanje, prskaju se i svađaju ko će da naduva poslednji, da završi. Čuje veliki pljusak. Kao da si bacio ciglu u jezero sa gu-stom i vrućom vodom. Jezero se nekako pomera, naborano, pr-vi se talasi brzo kreću ka obali, ali što su dalje od centra to su sporiji. Na kraju je pljusak – zaglušujuć za njegove osetljive uši. Jednom, dvaput, triput. Pluća su toliko naduvana da su već pro-vidna, i toliko zategnuta da se svet kroz njih vidi posve jasno. Samo se sitni kapilari ukazuju jarkocrveni na zimskom suncu. Pričinjava mu se da ih vidi. I sam ne veruje u to, ali vidi pluća. Malenim dečjim rukama se otimaju o njih i duvaju, duvaju, du-vaju. Dok ne postanu velika i obla, dok pregrade alveola ne po-pucaju, a vruć dečiji vazduh ugaran tako nasilno unutra ne poč-ne da šumi, da se prepļiće sa pucketanjem oraha, sa lupanjem srca. Ali sve je već bezvučno. Nije ni primetio, čitav taj zvuk ko-ji mu je stvorio sliku, iznenada se povukao kako bi otvorio put baš za tu sliku. A ona je ista, uvek ista. Dugi niz dečijih očiju ka-ko posmatraju jareća pluća, opijeni uzbuđenjem prate tok poto-čića. Mali vrtlozi ih okreću kao šarenu dečiju igračku, u koju su se zapravo pretvorila odmah nakon klanja. Svi ih prate pogle-dom. Čak i Ani. Ruke stisnute u pesnice. Ona veruje kako može da uzme pluća i da ih brzo vrati u telo, da namesti dušnik na svo-je mesto, da vrati srce, da poveće krвне sudove, da ušije sve spo-jeve između male i velike cevanice zadnje noge jareta, da zale-pi glavu, da povuče nož, da lagano poseće svoj prst. Iz prsta joj teče krv i kaplje. On ne čuje zvuk kapi, ali vidi oblačice pare, ko-ji se izdižu tačno do vrha njenih cipela. Što više stiska, to se vi-še pluća udaljavaju, a osim vrtloga tu je i drveća, čije ih grane dodiruju lagano, klize po njima, polako ih podižu, grana za grana, dok se pluća ne odvežu na metar iznad potoka. Poput krva-ve krpe. Odveć izduvane. Sasvim izduvane.

Uznemirenost oko sahrane je bila možda neubičajena za smrt stariјeg čoveka i svi su umalo zaboravili na Anin prst koji je stra-dao. Ona je sedela u sobi i gledala u patrljak koji je dobio koricu na isećenom zglobo i sada je izgledao nekako previše natečen. Momci su spavali i trljali ramena usredsređeni na povesti koje su sanjali. Sporo je ustala i spustila pogled na svoju ruku. Prešla je hodnikom nakon što je tiho zatvorila vrata od sobe i takođe ti-ho otvorila vrata dedine sobe. Stala je iznad kreveta, koji je oštro mirisao na starost, na uvenulost, na ustajalost. Posteljina je bila ostavļjena, niko se nije setio da je promeni. On je premi-nuo na stolici i ta stolica je odmah bila sklonjena. Jedna stono-ga je sporo gmizala po zidu iznad kreveta. Ani se sagla i videla je kako se nožice kreću u savršenoј sinhronizaciji. Stonoga je sta-la, možda je osetila pogled i pristustvo drugog. Ukočila se. Ani se takođe ukočila. Razmišļjala je, ali ne o stonogi, nego o ludom golicanju koje je osećala na stradalom prstu. Godinama nakon toga pratio je taj fantomski svrab, kao podsetnik na nešto što je imala ali davno izgubila. Misļila je i čudila se kako je moguće da oseća odešćeni prst. Niko je nije upozorio na to. Ali nikad te ni na šta ne upozore, zar ne? ■

Piše: Petar Denčev

ANA I USAMLJENOST

1. Usamljenost se nastanila u njoj i imala je oblik mrtve životinje. Rastanak joj je iscrpeo telo – nagle pokrete i napetost u njenim ramenima zamenio je fizički umor, koji je bio odsutan samo u kratkim intervalima. Tad su joj mišići oživļjavali te je mogla da se pomera sa istinskim zadovolјstvom, ali trajalo je kratko. Telo joj je počinјalo da se zamrzava u onom obliku, koji priro-da daruje sredovečnim ženama. Osećala se i teškoj i krhkom – oblik joj je omekšao, otežao, snaga joj je započela trku s vre-menom. Strahovala je da će joj otpasti glava i polomiti se, kao nekoј figurini od porcelana – otkotrlјati se niz ulicu gde bi je šutnuo neki slučajni prolaznik. „Biti zavedena sopstvenim strahovima, nakon toga napuštена – to znači da si oduvek bi-la sama“, razmišļjala je ona. Svakog dana tačno u pet, staja-la je ispred ogledala za brijanje – tog jedinog zaostalog pred-meta njegovog postojanja. Pažljivo je čistila ostatke laka za nokte od juće komadićem vate, natopljenog acetonom. Po-tom bi spustila komadić vate pored ogledala. Nanosila bi no-vi lak. Obula bi crne čarape, deblje. Potom crnu haljinu. Uga-zila bi u cipele, one sa visokom potpeticom. Napravila bi ne-koliko koraka, kako bi proverila da li uprkos težini mrtve ži-votinje koju je nosila u sebi još uvek može da održi ravnote-žu. Korak, dva, tri. Da, razumlјivo. Sve je u redu. Osim centra za ravnotežu koji je tamo negde dole, u trbuhu. Potom bi zakļjučala ulazna vrata. Čulo mirisa joj je otupelo od acetona. Zato joj je vonј urina sa stepeništa ostajao van do-mašaja. I tako – kad potpeticama kroči na pločnik, ona zapo-činje svoju šetnju umornog grabļivca, koji se hrani lešinom vlastitih uspomena. Išla je maršrutom njihovog prvog susreta – putanjom koja je katalizirala strahove. Pola sata kasnije, u ulozi žrtve koja se mazohistički prepusti-

la zadovolјstvu nasilnika, usmerila je svoje telo putanjom za-ljublјene žene. One žene koja je misļila da je našla utehu u to-me što je shvaćена, a zapravo je bila tek objekat skrivenog iz-učavanja, koje dokazuje ubedļljivu nadmoć njenog partnera. Onda, nakon što joj se pamćenje vrati, ona sedi na klupi, gde brizne u plač, kasnije zavija kao životinja, ljudi pitaju da li joj je potrebna pomoć, ona ne odgovara. Pije. Rum. Opet hoda. Vraća se rutom u obrnutom smeru, umiruje sebe. Pokušava da hoda ispravļjena, jer se boji da ne izgubi ravnotežu. Posled-nji obilazak je uzdiže iznad grada – ima osećaj da su joj se no-ge produžile i želi da smrska sve ljude koji hodaju ispod nje. Šetnju oknočava želјom da se nekome preda, nekome kog će slučajno sresti i u neobuzdanoј strasti tog čina ubiti onaj plod rastanka i samoće.

Ritual u kom je komadićem vate i acetonom čistila nokte se nastavio, ali joj nije pomagao. Zaboravila je njegov miris odavno, više nije ni bilo važno. Mirisi su odavno bili izmešte-ni iz tog osećaja da će se telo mrtve životinje raspasti iznutra, istrunuće i jednoga dana ona se neće probuditi, jer će joj gan-grena obuhvatiti pluća i srce. Koje će se sigurno zaustaviti. Sramota će biti oprana. Tišina se slivala u nju kao leplјivi žele – skupļjala se u grudima, ona se davila i pljuvala je. Svakog јutra s јutarnјom ka-fom pokušavala je da zaustavi tišinu, koja se postepeno ali si-gurno nastanila s mrtvom životinјom u njoj. Nije mogla da prevaziđe sramotu, da nešto poluživu sedi u njoj i hrani se njenim uspomenima, prethodnim iskustvima hemije. Pretvorila se u vućicu – samu i nemirnu, na ivici iscr-pļjenosti, spremna da pojede sopstveni utrobu kako bi se oslobodila nasleđa prošlosti.

2. S dolaskom zime šetnje su joj se proredile. Hladnoća ju je umarala dvostruko više. Brzo bi se zadihala. Uјutru je povraćala u toaletu i dugo je ostajala da sedi na hladnom podu, na-slонjena na pločice. To joj je davalo prividnu svežinu. Kafu vi-še nije pila, jer bi joj od mirisa kafe pozļilo. Noćas je sanjala kako se budi u nekoј svesnoj, a u njemu lokva krvi i u toј lokvi plod njene sramote – dete samoće, nemo i hladno. Uoči Božića, odlučila je da mu kaže. Dugo se nije usudivala da priča s njim. Pilašila se reakcije, grubosti, druge žene, koja će je proglasiti ludom. Ali nije mogla da nastavi ovako. Treći mesec je počeo samouvereno. Uskoro će mrtva životinja hteti da živi u njoj, grudi su joj već izašle iz tišine. Dvadeset četvrtog decembra, malo iza ponoći, ona mu je po-slala SMS: „Hristos se rodi... Rodiću. Tvoje dete.“ Nakon toga, Ana je dugo sedela nepomična, duže od dva sata. Isključila je mobilni telefon jer nije očekivala da joj iko išta čestita. Prosto i to bude sigurna da je neće uznemiravati. Ni-je znala njegov odgovor. Nije znala ni da li je zanima. Životi-nja je rasla i hranila se njom. I to јu je mrvilo. Ali, nije pila vi-no. Životinja mora da bude zdrava. Životinja se mora osećati udobno u mekom i toplom prostanstvu svoje majke. Sutradan je uključila mobilni telefon. Stigao je njegov odgovor: „Ma da... јavi se kad vaskrsne.“ ■

Piše: Ivan Dimitrov

SNAGA REČI

Te subote između dva i dva i šest, za vreme ručka, u Vrtu Krista-la, reči su rešile da čovečanstvu pokažu svoju snagu. Inače se to popodne ni po čemu nije razlikovalo od prošlih ili budućih popodneva. U vrt su pohrlile majke sa decom, pilo se pivo, kafa, prolaznici su uobičajeno šetali.

Ali eto, dve su se žene susrele te je jedna rekla drugoj:

– Tja. Idem da vratim cipele, ponovo ne valjaju. Drugi put ove nedelje. Upućaću se!

U ruci joj se odjedanput pojavi pištolj, ona se zaprepasti i pritisnu okidač. Odjeknuo je pucanj i žena se stropošta, prosutog mozga. Druga žena vrisnu ponavljajući:

– Bože! Bože!

Nebo se otvori i odozgo se začu duboki glas.

– Da! U čemu je problem?

Druga žena ne mogavši ništa više da kaže, u trenutku se onesvesti. A tek treća žena, potpuno nezavisno od spomenute dve, samo je gurala kolica sa detetom, te videvši tu sliku izusti:

– Đavoli me odneli.

Pored nje iznikoše tri crvena đavolčića sa malim ali oštirim rogovima, oteše je i odvedoše nekud. Srećom, dete se rasplaka i nakon par minuta promrmlja:

– Mama ‘di tu!

Majka se materijalizovala pored njega, vrisnula, zgrabila dete i udarila u beg.

Dvojica mladića su se svađali na obližnjoj klupi i nisu videli ništa od onoga što se desilo, bili su u potpunosti uronjeni u svoj spor.

– Ma, jebi si mater! – uzviknuo je jedan.

Drugi se momak ukaza nag, a ispred njega je ležala takođe gola žena, koja ga pogleda sa najčudnijim pogledom te mu kaza:

– Šta radiš, Ceci, majkino?

Svo troje krenuše da beže. Majka i mladić su trčali goli ko od majke rođeni.

Jedan pesnik, koji je se još jednom objašnjavao sa ženom svog života najzad se predao:

– Ti si ona prava. Ja zaista živim u oblacima.

Uzdiže se on i nakon ne više od dvadeset sekundi već se nalazio na vrhu jednog oblaka, odakle je mahao ženi, koja poče da zapomaže. Dvoje prijatelja, pak, koji se dugo nisu videli, na rastanku su govorili:

– Kuda za leto? Kud me vetar odnese!

Pojavi se snažan vetar, koji je nekako uspeo da zgrabi samo njega. Jedna baba, koja je svakoga dana hranila golubove, prekrsti se i zakuka:

– Bože, pomози!

Nebo se ponovo otvorilo i duboki glas nervozno je odgovorio:

– Alo. Ima li koga tamo? Šta mogu da učinim za vas? Ili je ponovo u pitanju lažna uzbuna?

Baba se u čudu još jednom prekrsti.

– Nije lepo to što radite. Zivkate me za sve i svašta – uvredi se bog, navuče zavese i ode da gleda svoja posla.

Ljudi iz okolnih kafana su u panici upozoravali sve prolaznike da čute, da ni u kom slučaju da ne govore ništa. Ipak, bilo je dvadesetak nesrećnih slučajeva, od kojih su dvanaest bile fizičke povrede, pet sa smrtnim ishodom, a tri slučaja su bila teška i za opisivanje.

Šest minuta, kada su se reči otelotvorile, bile su prava apokalipsa za odrasle. Samo su se deca zabavljala, jer im je na vrhu jezika bilo ono što im je bilo u glavama: bicikle, sladoled, nova lutka, automobilčić sa daljinskim upravljanjem, mama i tata srećni i tako nekako, normalne želje.

Događaj se više nije ponovio. Uprkos svim pokušajima dece. Odrasli su izbegavali i ovaj vrt i priču o onom što se desilo. Jedino što je ostalo upamćeno nakon incidenta, bili su srećni uzvici dece i duboki muk odraslih.

A reči su upozorile za šta su sve sposobne te su utihnule, ali su spremne da zgrome ljudski rod u svakom trenutku, ako ih isprovocira da ponovo reaguju. ■

Piše: Petar Denčev

BIĆU MLADEŽ IZNAD TVOJE GORNJE USNE

Sve je započelo kada si mi poklonila onu crnu olovku. Zajedno s njom poklonila si mi bočicu sa crnim mastilom. Pitao sam te zašto crno? A ti si mi odgovorila da ti je plavo previše simpatično. Stoga si kupila mastionicu sa crnim mastilom. Nasmešio sam se poklonu, znao sam da je povezan sa mojom željom da pišem. Vrlo često sam pisao rukom. Sećaš se? Navikla si na mene, na moje noćno buncanje, na moje sujetno stajanje ispred ogledala; bez prekora čitala si moje priče, bez izlišne laskavosti govorila si o njima, katkad sam ti čitao stihove – ustvari jako retko. Videla si me zaljubljenog i u tebe i u drugu ženu. Eto, nemam razloga da te ne volim. Svakako, tvrdim, ti mene nisi volela. Zapravo, sama si to i govorila. Nekoliko puta sam te molio da mi pročitaš par tvojih stvari, ali nisi htela. Odmah sam poželeo da krišom otvorim neku svesku, notes u kom si nabacila nešto, napisala po koji red, ali nisam to uradio. Možda ću tek žaliti za tim. Jedno veče, dok sam punio pumpicu za olovku umočio sam prst u mastilo. Uradio sam to namerno, kako bi osetio da li je mastilo gusto. Pitao sam se, da li je ta tečnost, to crno mastilo, da li je hladno. Umočio sam kažiprst i on je pohlepno upio mastilo, izvadio sam brzo prst a nokt mi je ostao neobojen – nesposoban da zadrži mastilo. Ali je ispod njega ostalo mastilo, kao i u porama kože. Nakon toga sam pisao još sat vremena pa sam legao. Izjutra ga nisam mogao oprati i zbog toga sam krenuo tako – s crnim kažiprstom na posao.

Ti si rekla da ne podnosiš dok te čekam uveče. Nisam ti verovao. Naprotiv, radovala si se da me vidiš. Isto to veče – nakon onoga kada sam potopio prst u mastilo, ti si se vratila na vreme. Čitav dlan mi je već bio crn.

Rekla si, ne možeš stalno da misliš na mene, ali si zapravo htela da budem tu. Volela si da me gledaš me dok se brijem. Bilo je nečega seksualnog u tome što sediš zureći u mene, dok skupljam brijačem penu. Nikad se nisam posekao. Potom bih prao brijač, vraćao ga naopačke na staro mesto, kako bih progovorio o prošlom danu. Plašio sam se da nemamo šta da kažemo. Zbog toga sam ti tri puta za veče postavljao isto pitanje: kako ti je prošao dan? Sa malim varijacijama. Menjao sam tek poneki detalj. Ostavljao sam početak pitanja nepromenjen, kako bih insistirao na prošlom vremenu, na prošloj poluobdani-ci, u kojoj smo bili razdvojeni. Ostatak dana i noći smo svakako provodili zajedno, spavajući. Ti takođe buncaš, je l’ znaš? Nije me to budilo, ali kad sam ustajao da pišem mogao sam te

Piše: Svetoslav Todorov

SLOMLJENO IME

Svako na toj ulici ima tetovažu sa datumom rođenja i dobijenim imenom. To je bilo ispisano po celoj njegovoj ruci. Nikad mu se nije sviđala, osećao ju je poput tuđe, kao što pojedini osećaju tuđim svoj pol, kao što neki osećaju tuđim svoj mozak. Jednom, podlegao je bremenu. Položio je ruku i odmah su ga odstranili sa građevine. Slomio je ruku, ali je ime još visilo iznad. Snažnije nego ikad. ■

čuti. Ponekad moliš nekoga za nešto. Ponekad samo postavljaš pitanja i ja ti odgovaram. Prestao bih da pišem, zapalio cigaretu, jer sam pušio samo dok si spavala, potom bismo započeli sneni dijalog.

Progonila me je pomisao da živiš sa mnom jer ne možeš priuštiti da živiš sama i da je to jedini razlog što si pored mene, na koncu sama si to i rekla. Čudio sam se zašto si tada pokušavala da me upropastiš. Možda je mastilo oduvek bilo moje prirodno stanje.

Počeo sam da nosim rukavice preko dana. Uveče takođe, ali ti tome nisi poklanjala nikakvu pažnju. Smatrala si da tako pribavljam sebi ekscentričnost, a ja sam prosto hteo da sakrijem crne dlanove.

Kasnije mi se boja popela do laktova, obuhvatila mi je i ramena. Kad je počela da se penje i po vratu i po šiji, ponovo sam obukao onu crnu rolku koju mi je majka kupila. Premda je bilo leto.

Ono veče, kada smo se vraćali iz pozorišta i kad sam te poljubio za rastanak u taksiju; tad si me ti zagrlila svojim mršavim rukama i pomislih da me nikad nećeš pustiti. Tad su mi i pluća već bila u mastilu te sam se pribojavao da ćeš čuti brektanje. To je bio jedni put kad si mi dozvolila da budem toliko blizu, a ja sam strahovao da ćeš kada nasloniš glavu na moje grudi čuti škripanje u plućima. Kad smo se vratili, ispuvčao sam svu večeru – bila je tečna i crna. Dok sam se tuširao otkrio sam da su mi bedra izgubila oblik, neću nikad doći do trenutka o kom sam maštao, da vodim ljubav sa tobom. Ionako verovatno ne bih do toga došao, jer si mi ti to unapred zabranila. Nije mastilo bilo važno. Morao sam da se ceo da se uvijek u vatu, jer sam se stalno znojio – crno. Više nisam pisao.

Sad pišem. Poslednji put. Kako bih ti rekao da je ovo poslednji put da me čitaš. Znaš, stalno sam se plašio da u jednom trenutku mogu biti pročitani – poput knjige. Ali ti nisi strahovala, zato nisi dozvoljavala da te čitam, niti si dozvoljavala da mi telo pride bliže od onog brekćuće-koštunjavog zagrljaja u taksiju posle pozorišta.

Odmah sam ti rekao da su ti usne boje maline. Zaboravila si to. Sad kad se probudiš imaćeš mrlje na usnama, masne tragove po trbuhu i sigurno si i ti već zaražena ovim praznjenjem smisla – crnim mastilom. Sviđa mi se ideja, što sam te prozreo bez grubosti – prosto i nežno, oblio sam te, razlio po tebi poput mehura od sapuna punog crne tečnosti za pisanje. Možda ćeš me zavoleti nekako, na nekakav način, ako me nosiš u sebi, jer znam, tebe će teško zadesiti moja sudbina – teško ćeš dozvoliti sebi da se pretvoriš u prostu mrlju od mastila. Tako si me nazivala. Mrljom. Ustvari, nisi upotrebljavala tu reč. Sećaš li se koju si reč upotrebljavala? Govorila si „ljaga“. To me je naravno bolelo, ali ti si se pravila da te ne zanima. U sjajnim intervalima tvog negodovanja, u kojima si se podsmevala mom prisustvu, imao sam osećaj da sve može biti drukčije, na drugi način.

Sad je to već nemoguće. Ti si me obeležila da se pretvorim u ono čime si me nazvala. U mrlju. Ne verujem da ću se osušiti tako lako, sad kad sam se naduo kao ogroman mehur, koji te je pre pucanja prozreo. Verujem da nećeš ni osetiti vlagu te ćeš pomisliti da je to tvoj vlastiti znoj. Nakon toga ćeš se razmrdati i osetićeš kako je sve nakvašeno; posteljina, jastuk, kosa.

Ako rešim, mogu da se pretvorim u jednostavnu mrljicu, koja oponaša mladež iznad tvoje gornje usne, ili u nekoliko – jedan mladež ispod tvoje leve dojke, drugi s unutrašnje strane tvog bedra, treći na trbuhu, četvrti će biti zasita tamo – iznad tvoje gornje usne. Ako želim preliću te celu. Razumljivo, neću te zlostavljati – pojavljivaću se na skrivenim mestima. Ako poželim baš da ti se osvetim, obojiću ti lice, ili grudi. Ponekad ću se ispisivati poput kratke jutarnje poruke, kako bi me pročitala pre početka dana.

Eto stavljam tačku na pismo. I počinjem. Da se ulivam. Kap po kap. Iskreno tvoj,

(Mrlja) ■